

2019-10-07

Överhogdalsbonaden – ett hästtäck från Bjärträ i Ångermanland och en kvarleva från det nordiska sjuårskriget?

Av Bertil Daggfeldt

Den här artikeln har tidigare varit publicerad i Oknytt nr 3-4 2011. Nya rön har föranlett mig att ändra rubriken och tillföra de fakta som i detta sammanhang inte har beaktats.

Den välbevarade, nära 1000-åriga, väggbonad som upptäcktes i Överhogdal i Härjedalen av jämtlandskonstnären Paul Jonze 1910 har en okänd härkomst, dvs. man vet inte varifrån den ursprungligen kommer eller var den vävts. Naturligtvis vore det av stort värde att med rimlig säkerhet kunna placera den i tid, rum och miljö. Det skulle bl.a. underlätta och underbygga en seriös tolkning av dess bilder.

Hittills har i första hand vävteknik och bildmotiv undersökts och diskuterats. Åldersbestämningar med modern teknik har gjorts. Ett mindre intresse har det enda ordet i runskrift på bonaden rönt. Detta kan tyckas märkligt då man bör utgå ifrån att runorna har en avsedd funktion, att de säger något som inte alls eller inte lika bra kan förmedlas med bilder. En viktig upplysning kan dölja sig i runföljden.

Jöran Sahlgren har 1924 relativt kortfattat slagit fast att ordet är **kuðbu**, **kuðbu**, *Gudby*. Han föreslår att det är ett ortnamn som syftar på tillverkningsorten och utpekar Gubbyn i Borgsjö socken i Medelpad, 6,5 mil fågelvägen från Överhogdal (Sahlgren 1924:464). Idag anses mansnamnet Gubbe ingå i ortnamnet. Redan 1903 hade Johan Nordlander föreslagit detta (Nordlander 1903:248). Det finns dessutom inga kulturhistoriska lämningar i Gubbyn eller dess omgivningar som antyder en tidig vare sig hednisk eller kristen högkultur.

En senare runolog och språkforskare, Lena Peterson, har ingående behandlat ämnet. Hon redovisar bl.a. spår av två försvunna runor före skiljetecknet som föregår *Kuðbu*, och diskuterar möjliga sådana. Bland hennes förslag finns bl.a. prepositionen *af*, 'av, från' (Peterson 2006:158). Avslutningsvis skriver hon : "Runskriften på Överhogdals-

bonaden I a kan rent formellt återge ett ortnamn, men jag tror att jag av sakskaäl kan avvisa en sådan tolkning”. Hon föreslår i stället ”gudarnas boning’, ’gudaboning’, måhända Valhall (s.159). Runorna har vävts under ett hus som visas i genomskärning (Bild 1). Peterson tror på ett samband mellan bild och skrift (s.157). Att väverskorna skulle behöva runor för att förklara en bild av just och endast gudarnas boning eller Valhall är dock svårt att förstå. Valhall var dessutom bara en guds boning, Odens. I ’Samnordisk runtextdatabas’ har inskriften signum X HrPeterson2006;157. Den translittereras (återges med motsvarande latinska bokstäver i fetstil) -- **x (k)upbu**. Peterson avslutar sin uppsats med att skriva att hon är varken textilhistoriker eller byggnadshistoriker och därför ”kan ha tagit miste om den rätta tolkningen av bilden och dess underskrivna runor”. Hon” hoppas på att bidraget kan stimulera till fortsatt diskussion” (s.159).

Runorna och ordskillnadstecknet är vanliga i 1000-talets runinskrifter. Bonadens bilder har även de inslag som återfinns på runstenar. De norrländska runstenarna finns ofta vid platser för senare belagda kungsgårdar, längs Norrstigen, vid hamnar och segelleder. Att kungar understött missionen såväl inom som utom landet är väl känt. För kristnandet av de norrländska landskapen kan den tidiga helgonförklaringen av Olof Haraldsson ha haft större betydelse än vad forskningsläget nu anger. Jämtar följde Olof till Stiklestad 1030. Man bör även beakta att sveakungen Emunds far, Olof Skötkonung, tog dopet redan i början av 1000-talet och att Olof Haraldsson var Emunds svåger. Emunds halvsyster Ingegerd, gift med storfurst Jaroslav av Kiev, slutade sina dagar i kloster och har kallats det första svenska helgonet. Emund satt på tronen ca. 1050–1060. Bonaden anses tillkommen 1040–1170.

Det med runor vävda ordet är vänt upp och ner. Avsiktliga fel finner man relativt ofta även på runstenar (vändrunor, stuprunor, omkastningar bl.a. i namn) och i mönstret på vävda fälltäcken från senare tid. En förklaring kan vara vidskepelse. Runorna var magiska och ansågs skapade av Oden. Människorna var, till skillnad från ’allfadern’, ofullkomliga, vilket skulle framgå av deras runskrift. Det har också föreslagits vävtekniska förhållanden, som skulle kunna förklara den upp och nedvända texten. En näraliggande förklaring vore att väverskan inte var läs- och skrivkunnig och därför kunde väva en förlagas två ord upp och ner.

Av Överhogdalsbonadens fem delar är tre vävda med en alldeles särpräglad teknik som kallas ’soumak’ eller ’snärjväv’, dvs fria motiv inlagda med ullgarn i linvarpen samtidigt med vävning av bonadens linne. Förutom dessa delar har endast ytterligare tre vävar i soumakteknik påträffats ovan jord i Sverige, samtliga i södra Norrland. Den bonad som allra mest påminner om Överhogdalsbonaden är utan tvekan den

från Skogs kyrka i Hälsingland. Hösten 1912 fann Erik Salvén den som omslagsduk till socknens brudkrona, förvarad i en ask. Salvén skriver bl.a.: ”En närmare lokal bestämning bör för övrigt vara möjlig. Det är mycket sannolikt, anser jag, att bonaden är utförd i södra Norrland. Överensstämmelserna med de tre bonader som påträffats i Överhogdal, och vilka Karlin antagit vara Härjedalsarbeten, äro för många och för stora för att icke dessa bonader och den från Skog skulle stå i ett närmare samband med varandra.” (Salvén 1923:135). Senare forskare har uttryckt liknande uppfattningar. Dessutom finns en soumakvävd list från Dals kyrka i Ångermanland, som nu förvaras på Nordiska museet, och ett bonadsfragment som varit fäst vid den orientaliska matta, från 1300-1420, som fanns i Marby kyrka i Jämtland.

Var skulle då bonadens ’*Kuðbu*’ kunna ligga? Äldsta kända gård eller by med snarlikt namn i nuvarande Sverige låg på Ångermanälvens östra strand i nuvarande Bjärträ socken. Där stod älvens vatten, när bonaden vävdes, nästan sex m. högre än idag. Byn kallas nu Kungsgården. Första gången omnämns den som Kuta i ett brev 1314. I brevet, avfattat på latin, lovar ångermanlänningarna att årligen betala Sankt Olofsgård till Uppsala domkyrka. Det framgår av texten att ting och skatteuppbörd äger rum vid Kuta (Hildebrand 1842:160f.). Hälsingelagen, som nedtecknats på 1320-talet, räknar i Konungabalken upp sveakungens sex Uppsala öd i Norrland. Det sist nämnda och sannolikt nordligast belägna skrivs i lagtexten Kutuby. Uppsala öd bestod av de gårdar, kungsgårdar, från vilka avkastningen var kungens egendom. Ett köpebrev dateras 1375 på Kutuby, som var säte för fogden till dess Härnösand mot slutet av 1500-talet tog över rollen. Ett fjärde belägg finns i Johannes Bureus anteckningsbok ’Sumlen’ från 1600 eller 1601. Han skriver på sidan 516:” Vid Kungsgården i Bjärträ på Kutula-ägorna” (Grundberg 2005:456f.).

Kutuby, nuvarande Kungsgården, låg således i Bjärträ socken i Ångermanland. De soumakvävda norska Osebergsfragmenten, från 800-talet, anses ha tillkommit på ’kungsgården’ Oseberg. Medeltida vävda bonader har även i Sverige tidigast funnits i stormansgårdar för att motverka drag och bidra till prakten. På kungsgården i Bjärträ upprättades 1556, vid ett fogdebyte, en inventarieförteckning (Bild 2). Den innehåller bl.a. ”Väggebonath gammall 1, hållr 15 alner” (Riksarkivet, Landskapshandlingar). Med ’gammal’ bör man 1556 ha kunnat beteckna något som är från tidig medeltid. Som jämförelse är de fem delarna av Överhogdalsbonaden tillsammans numera omkring 8 m. Då saknas ett gott stycke av början på bonad I och en bit mellan Ia och Ib. I ursprungligt skick kan den sammansatt ha varit ca.15 alnar, d.v.s. $15 \times 0,593 = 8,9$ m. Det vore naturligtvis djärvt att hävda att Kutubys gamla väggbonad vore identisk med Överhogdalsbonaden men det är, vilket framgår av fortsätt-

ningen, inte omöjligt. Bruket av medeltida, långa, väggbonader i Bjärträ kungsgård, Kutuby, kan med säkerhet beläggas. Inventarierna tillhörde kungen och fogden bodde 'möblerat'.

När Överhogdalsbonaden påträffades var dess delar slarvigt hopsydda till ett täcke med de ungefärliga måtten 200x150 cm. Det finns tre hästtäckan i Jämtlands läns museum. Genomsnittliga mått är 215x145cm. Två av dem är i likhet med Överhogdalsbonaden vävda på linvarp och med ulltråd. Att de är så pass långa beror på att de skulle nå fram till släden och förhindra snö från hovarna att träffa släde och kusk.

Återanvändning av textilier var fordom snarare regel än undantag. Fälltäckan och vepor har t.ex. ofta degraderats till häst- eller lasstäckan. Den omsorg som nu kommer bilen till del, ägnades tidigare hästen. Forböndernas slädar drogs av hästar, som under uppehåll behöll värmen tack vare täcken men som ibland även bar dem under färd. Löddriga hästar hölls varma i kyrkstallen under täcken. Det är därför inte så underligt att de godtyckligt hopsydda delarna av Överhogdalsbonaden hittades vid en kyrka.

I byn Kungsgården, där Hälsingelagens Kutuby sannolikt låg, har, enligt kyrkböcker och landskapshandlingar, gästgivare och skjutshåll funnits från åtminstone 1683 till 1880. Vintertid var den frusna Ångermanälven de jämtska förböndernas vanliga väg till Härnösand. Man kan spekulera i att någon forbonde på väg hem behövt ett hästtäck. Hans eget kan ha stulits, glömts eller tappats. I gästgivargården kan han ha fått, köpt eller tagit den hopsydda bonaden. Den kan, direkt eller på omvägar, ha kommit till Överhogdal. En annan möjlighet, som beläggs i Johan Nordlanders skrifter, är sambandet mellan kungsgården i Bjärträ och utskrivningen av hästar till Erik XIV:s krig, det nordiska sjuårskriget 1563-70, som bl.a. fördes i Jämtland och Härjedalen samt på norska sidan gränsen. Överhogdal ligger i Härjedalen.

Hästar var oundgängliga för militära transporter av materiel och förnödenheter, inte minst vintertid. Hästtäckan var därför reglementerad utrustning. Med en utskriven häst följde täcke. På kungsgården måste man föregå med gott exempel. Bevarad skriftväxling visar böndernas i Ångermanland förklarliga motvilja mot att ställa hästar till förfogande. De flesta av hästarna kom aldrig tillbaka. Inte heller hästtäckena. Under rubriken *Om utgårdshästar* redgörs i detalj för hur många av dessa hästar som är "blifne borta för fienderna" (Norrländska samlingar. Första serien 1-6/Johan Nordlander-sällskapet Nr 14, sid. 177). Att Bjärsjö socken inte kom undan är till fullo belagt i källorna. Kungsgårdens häst med hästtäck blev kvar i Härjedalen.

Runinskriften på bonaden är placerad under en byggnad, framställd i genomskärning (Bild 1 och Bild 3, fig.1). Om det vore möjligt att av-göra byggnadens ändamål finge man en startpunkt för tolkningen av *Kuðbu*. I byggnaden står tre kvinnor och två barn. Taket är valmat. På taket står 16 höga takståndare. Ytterligare tre mindre byggnader har liknande takståndare (Bild 3, fig.2-4). Man har inte funnit någon tillfredsställande förklaring till dessa (Franzén & Nockert 1992:42f.). Jag kan tänka mig att man med dem ville hindra får och getter att beta på just dessa gräsbevuxna tak. De tre mindre husen hårbärgerar vart och ett endast en människa. Det på bonad Ia visar en liggande gestalt i ett litet hus med 11 takståndare (Bild 3, fig.2). På bonad II finns en efterbildning av detta hus. Här är dock genomskärningen sedd från gaveln och snittet går genom den förhöjning som syns på huset på bonad Ia. Takståndarnas antal är sju. Gestalten står nu upp (Bild 3, fig.3). Slutligen finns på bonad II ett hus i genomskärning, sett från långsidan, med ett kristet kors på var gavel, en förhöjning av taket på mitten och fem takståndare. Figuren står upp (Bild 3, fig.4). De tre beskrivna husen är av allt att döma 'stupor' eller på runsvenska 'likhus'. Ordet är belagt på två runstenar, en i Uppland (U 818), den andra i Södermanland (Sö 174). Utformningen av likhusen med ett förhöjt mittparti kan ha sin grund i att man ville göra det möjligt för den döde att 'uppstå'. Ett av likhusen på bonad II står intill en större byggnad i två plan, som kan vara en kyrka. Det ligger i sakens natur att gravhus byggs över en grav. Takståndarna som finns på de fyra husen skulle därför kunna ha en gemensam funktion som är kopplad till låga hus utan höga vertikala väggar, t.ex. grophus. Enligt Nationalencyklopedin (8:89) är grophus "benämning på företrädesvis förhistoriska hus som nedsänkts i marken. I Sverige fungerar grophus som verkstadslokaler, bl.a. för vävning". En tecknad bild i Reallexikon der Germanischen Altertumskunde vol.15:184 (Hütte) visar ett grophus, dock utan takståndare, i vilket en kvinna väver på en stående vävstol. I litteraturen framhålls ofta att luftfuktigheten i grophus var fördelaktig för att spinna och väva med lintråd. Tråden blev smidig och lättarbetad. I grophus har man vid arkeologiska utgrävningar ofta funnit vävtyngder för stående vävstolar.

Överhogdalsbonaden nr. III visar även den en mindre byggnad. Den har vertikala väggar men inga synliga takståndare. I den står två kvinnor, en på var sida om en rätlinjigt framställd figur (Bild 3, fig.5). En annan i sammanhanget intressant byggnad förekommer på en list i dubbelväv från Rennebu i Sør-Trøndelag. Här är de vertikala väggarna mycket låga. Takståndarna står på det lutande taket. Även här står två kvinnor på ömse sidor om en likadan rätlinjig figur (Bild 3, fig.6). En norsk forskare, H. Engelstad, har föreslagit att föremålet föreställer en stående vävstol (Franzén & Nockert 1992:71). Figuren har stor likhet

med det rätlinjiga föremål som avbildats på Överhogdalsbonaden nr. III. Kvinnornas händer är överdimensionerade jämfört med fötterna och har tre 'fingrar'. Det kan istället röra sig om vävkammar, *hræll* på fornvästnordiska. En annan benämning är 'vävhand' enligt bildtexten till en av Mandelgrens teckningar (Jacobsson 1983:184). De tillverkades oftast av ben och hade 6-8 i änden vässade piggar. Med vävkam packade man inslagstrådarna och höll varpen rak och i ordning.

Den inledningsvis nämnda byggnaden med 16 takståndare under vilken det står *kuðbu* kan mot bakgrund av vad som anförts vara ett grop-hus. Av de isländska sagorna framgår att vävning var en kvinnoyssla och att barnen ofta var med i vävstugan. I detta hus finns tre kvinnor och två barn. Plinius berättar i *Historia naturalis* 77-79 e.Kr. (bok 19, §9), på tal om vävning, att de germanska kvinnorna utför detta arbete "i grävda rum och under jorden".

Att ortnamnet *Kuðbu* vävts under bilden av en vävkammare, möjligen belägen i senare belagda Kuta, Kutuby och med det antal kvinnor som vävt bonaden I, vore således inte otänkbart. Däremot har inget samband kunnat påvisas mellan denna byggnad och tolkningsförslag knutna till 'gudar', 'godar' eller 'Valhall'.

I ett postskriptum till kapitlet "Kungens gård i Bjärträ" skriver Leif Grundberg att Jan Stattin uppmärksammat honom på de fem runtecknen på Överhogdalsbonaden, som kan utläsas *kuðbu*. Grundberg är frestad att förlägga Kutuby till ett förhistoriskt gudahov i Torsåker högre upp längs älven. "Eller måhända en språkhistorisk tillfällighet och ännu ett hugskott...?" slutar Grundberg (Grundberg 2005:516).

Det kan nu vara av intresse att mot bakgrund av Kutubys, sedermera Kungsgårdens, belägenhet och kända omständigheter i övrigt söka en alternativ tolkning av bonadens runföljd. När Sahlgren skrev sin korta text 1924 hade Hellquist ett par år tidigare utgivit *Svensk etymologisk ordbok*. Han behandlar bl.a. ordet "kut, säl (möjl. i fsv. ortn. Kuta, Kutbo, Kudby, nu Kuddby Ögtl)" (s.529). Redan 1918 hade Hellquist utgivit *De svenska ortnamnen på '-by'*. Där skriver han "Sockennamnet *Kuddby* Ög., fsv. *Kudby* jämte *Kutbo*, *Kotbo* och *Kuta*, har man i äldre tid sammanfört med sv. dial. *kutar* "sälar" Gotl., Norrl., Finnl.: socknen gränsar till Slätbaken. Huru härmed må förhålla sig, föreligger här i alla händelser ej ett gammalt *by*-namn utan en utvidgning av ett osammansatt sådant" (Hellquist 1918:17f.).

Hellquist har sannolikt tagit del av Vilhelm Wennerdahls doktorsavhandling från 1733, '*De Vikia Ostrogothica*'. Wennerdahl hade sitt föräldrahem i prästgården Fiskeberga i Kuddby 1717-32. I avhandlingen skriver han att socknen, enligt sockenborna, har sitt namn efter sälar, kutar, som i gamla tider flockades där (Asp & Wennerdahl 1733: 14). Det råder ingen tvekan om att naturen där en gång lämpat sig för säl

och jakt på säl. Kyrkbyn ligger på en låg före detta holme i ett forntida sund drygt en km brett.

Ortnamnen Kuta, Kutuby vid Ångermanälvens nedre lopp kan av såväl språk- som saksål hänföras till säl och säljakt. Sälén var ett viktigt byte redan under stenåldern. Arkeologer har funnit sälben bland matrester där kustlinjen gick för 8.500 år sedan (SVT Gävleborg 2009- 8-11). Rietz utpekar "Ångermanland m.fl. kustlandskap i norra Sverige" som ett område där ordet *kuta* i dialekten motsvarar 'para sig', 'yngla', som sälar (Rietz 1962:367). På Gotland kallas en vuxen säl än idag 'kut'. Det gav gott utbyte att klubba sälén på platser för parning och kutning. Förutom köttet som föda och späcket för tillverkning av tran var skinnnet värdefullt för sömnad av skor och kläder. På Island och Färöarna har säljakten avsatt särskilt många ortnamn. Sådana finns också i Sverige. Landhöjningen i våra kustområden har dock successivt tvingat ut sälarna och namn på fångstplatser mm. har därför blivit inaktuella och ofta glömts bort. Under medeltid och även senare var jakt på säl ett betydande näringsfång. I Sverige krävde kungen skatt för jakt på 'skälskär' i kustsocknarna. Sankt Olofsgården, som utlovades i ångermanlänningarnas brev 1314, skulle betalas bl.a. i form av sälskinn. Dessa och skatten i övrigt skulle levereras vid Kuta, Kutuby. Man har under perioden 1994-97 undersökt en medeltida försvarsanläggning vid Kungsgården, 'Bjärträ fäste'. Där gjordes ett sällsynt arkeologiskt fynd i form av en karvstock (räknesticka) av trä. Av graderingen, med vart fjärde streck förlängt, kan man dra slutsatsen att den använts vid stycketalsräkning av skinn, som uppgavs i 'timber' d.v.s. 40 stycken. Det är också den sort som anges beträffande ekorr- och sälskinn ingående i Sankt Olofsgården enligt 1314 års brev från ångermanlänningarna (Grundberg 2005:485).

Kutuby i Ångermanland kan ha varit en handelsplats för skinn och som sådan intresserat sveakungen. Namnet kan betyda *Sälbyn*.

I det svenska språkområdet i Finland ligger byn Kudiby vid nuvarande Raseborgåns forna förlängning, ca. 5 km. norr om Raseborgs slottsruin. Via Storfladan kan sälén ha trivts i den miljö som bildats i sunden vid Kudiby. Terrängen har liknat den vid Kuddby och Kutuby.

Men Överhogdalbonadens här föreslagna härkomst står och faller inte med den föreslagna tolkningen av *Kuðbu*. De hopsydda delarnas användbarhet som hästtäck och runföljden **kudbu** gör det möjligt att Överhogdalsbonaden har sitt ursprung i Ådalen, en gammal kulturbygd i Ångermanland. Den likaledes soumakvävda listen från Dals kyrka, bara tolv km. fågelvägen från Kutuby, Kungsgården, visar också att det fanns en förtrogenhet i Ådalen med Överhogdalsbonadens sällsynta vävteknik.

Den gåtfulla runföljden skulle således åsyfta namnet på den ort där bonaden vävts. Med våra mått mätt vore det mänskligt om de handa-skickliga kvinnor, som stod för denna bedrift gärna ville berätta för eftervärlden att det var i deras vävstuga som den praktfulla bonaden vuxit fram. Att handarbete var högt skattat framgår av inskriften på den norska Dynna-stenen (N 68). Om den döda dottern Astrid sägs: ”*Sū var mæR hōnnurst á Haðalandi*”, hon var den händigaste mö på Hadeland.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Bjärtrå kyrkoarkiv

Riksarkivet (RA), Stockholm.

Landskapshandlingar 5121 Ångermanland 1556:14, CD 2037 (fr. Kammararkivet (KA)).

Samnordisk runtextdatabas, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

(<http://www.nordiska.uu.se/forskn/samnord.htm>).

Litteratur

Asp, Matthias & Wennerdahl, Vilhelm, 1733: *DeVikia Ostrogothica*. Uppsala.

Franzén, Anne Marie & Nockert, Margareta, 1992: *Bonaderna från Skog och Överhogdal och andra medeltida väggbeklädnader*. Stockholm.

Franzén, Gösta, 1937: *Vikbolandets by- och gårdnamn I*. Uppsala.

Grundberg, Leif, 2005: ”Kungens gård i Bjärtrå”. I: *Stora Ådalen : kulturmiljön och dess glömda förflutna : Styresholmsprojektet—en monografi*. S. 424-523. Härnösand.

Hellquist, Gustaf Elof, 1918: *De svenska ortnamnen på ”by-” en öfversikt*. Göteborg (Göteborgs kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhälles handlingar, Nr Följd 4, 20:2.)

Hellquist, Gustaf Elof, [1920]-1922: *Svensk etymologisk ordbok*. Lund.

Hildebrand, Bror Emil, 1842: *Svenskt Diplomatarium, Tredje bandet (del 1 1311-1326)*. Stockholm.

Hoops, Johannes, 2003: *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde vol. 15*. Berlin, New York.

Jacobsson, Bengt, 1983: ”Nils Månsson Mandelgren – en resande konstnär i 1800-talets Sverige”. Höganäs.

Karlin, G. J:son, 1911: Katalogen över den kyrkliga utställningen i

Östersund.

Modin, Erik, 1921: Hogdalssocknarnas kyrkliga minnen. Östersund.
(Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1919- 1921 7.bandet,
2-4 häftena) Red.Eric Festin.

Nationalencyklopedin (NE). Band 8. Höganäs.

Nordlander, Johan, 1903: "Medelpads äldre byanamn. Försök till tolkning". I: Nordlander, Johan: *Norrländska samlingar 1:6*. Stockholm.
S. 219-258.

Nordlander, Johan, 1906: "Kungsgården i Ångermanland". I *Norrland 1:1*. Uppsala. S. 27-32.

Nordlander, Johan, 1990: Bl.a "Om utgärdshästar" *Norrländska samlingar*. Första serien 1-6. Skrifter utg. av Johan Nordlander-sällskapet.

Peterson, Lena, 2006: "Runorna på Överhogdalsbonaden Ia. En snärjig historia med ett förslag till tolkning". I: *Namn och runor* Uppsala-studier i onomastik och runologi till Lennart Elmevik på 70-årsdagen 2 februari 2006. Uppsala. S. 147-162.

Plinius, d. ä., 77-79 e.Kr: *Historia naturalis*.

Rietz, Johan Ernst, 1962: *Svenskt dialektlexikon: ordbok öfver svenska allmogespråket*. Lund.

Sahlgren, Jöran, 1924: "Runskriften på Överhogdalsbonaden". I: *Festskrift tillägnad Hugo Pipping på hans sextioårsdag den 5 november 1924*. Helsingfors. (Skrifter utg. av Svenska Litteratursällskapet i Finland, Nr 175.) S. 462-464.

Salvén, Erik, 1923: *Bonaden från Skog. Undersökning av en nordisk bildvävnad från tidig medeltid*. Stockholm. (Studier från Zornska institutet för nordisk och jämförande konsthistoria. Stockholms högskola 4).

Bild 1.

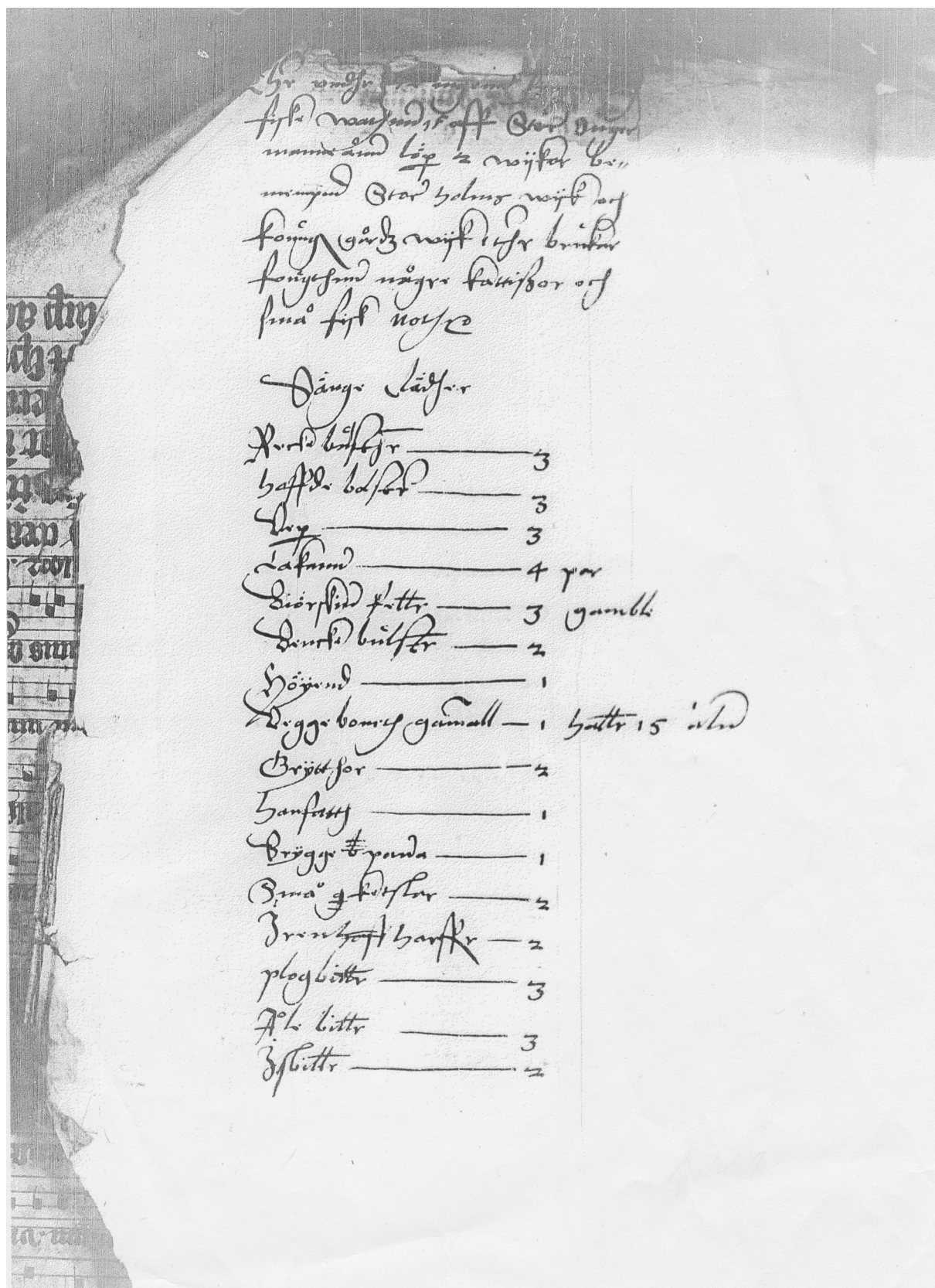

Bild 2.

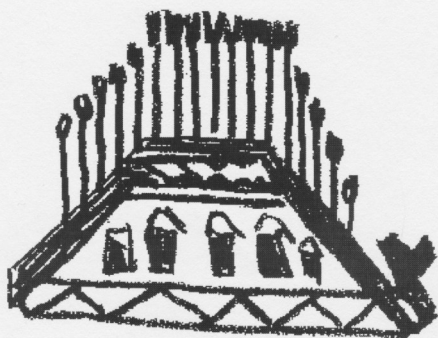

Fig.1 Överhögalsbonaden Ia.
Byggnad, grophus? med takståndare,
under vilket **kudbu** är vävt.

Fig.2 Överhögalsbonaden Ia.
Byggnad med takståndare.
Likhus? Grophus?

Fig.3 Överhögalsbonaden II.
Byggnad med takståndare.
Likhus? Grophus?

Fig.4 Överhögalsbonaden II.
Byggnad med takståndare
och kors på gavlarna.
Likhus? Grophus?

Fig.5 Överhögalsbonaden III.
Byggnad med manshöga väggar.
Inga takståndare. Rätlinjig figur
mellan två människor.

Fig.6 Vävd list Rennebu kyrka,
Sør-Trøndelag, Norge.
Byggnad med takståndare. Grophus?
Rätlinjig figur (vävstol?) mellan två kvinnor.
Väredskap i händerna?